

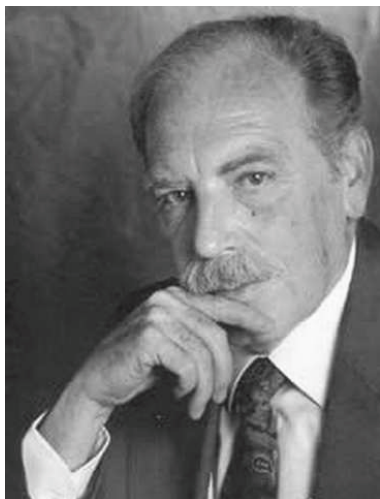
**«Hauríem d'utilitzar paraules vives i,
sempre que es puga, de la nostra gent, del nostre poble»
Entrevista a Gerard Vergés**

Ferran M. Benaiges Pallarés

Llicenciat en Filologia Catalana a la URV

La primera vegada que vaig sentir parlar amb devoció de l'obra de Gerard Vergés fou de la boca del professor de literatura catalana de l'Institut Joaquín Bau de Tortosa, Manel Ollé. Un dia, a classe, ens va llegir una de les *Tretze biografies imperfectes* de Gerard Vergés, la corresponent a Josep Cugat i Sol.¹ Si aquella prosa em va impressionar, més ho féu encara la lectura del poema *L'ombra rogenca de la lloba*. Ollé ens parlà dels altres llibres de poemes de Vergés, i jo no em podia creure que visqués a la mateixa població que un autor d'aquelles característiques sense saber-ne pràcticament res.

Després em vaig fixar que a la biblioteca de l'Institut hi havia penjat un retrat d'aquest escriptor. L'home tenia un posat ferm. Lluïa un bigoti poblat que li donava un aire misteriós, i que contrarestavava amb la mirada afable.

Gerard Vergés, *escriptor del mes*
(març 1997)

A sota hi havia una inscripció “Gerard Vergés, escriptor del mes, març del 1997”. El retrat em va acabar de despertar la curiositat. Vaig anar a la biblioteca i vaig agafar les *Tretze biografies imperfectes*. Me'l vaig llegir i em va semblar molt bo. Després, amb el temps, he anat llegint més llibres de Vergés: els sonets de *Lliri entre cards*, el poema èpic escrit per Ròmul *L'ombra rogenca de la lloba*, i un dels meus preferits, *Long play per a una ànima trista*, on fa unes reflexions dignes d'un gran intel·lectual del segle XX. També em vaig interessar pels autors que citava Vergés, i vaig agafar els *Cantos* de T. S. Eliot, sense entendre'n massa cosa, però descobrint l'estrany magnetisme entre els dos autors. *Tots els sonets de Shakespeare*, traduïts genialment per Vergés i l'antologia que configurà de l'obra de Vicent Andrés Estellés, m'acabaren de donar una imatge global de l'autor.

Més tard, vaig descobrir l'existència de la revista *Geminis* i em va sorprendre que s'hagués pogut fer una cosa amb tanta qualitat en aquella època i a Tortosa. Quan vaig saber que Gerard Vergés hi havia estat al darrere, juntament amb Jesús Massip, ho vaig entendre tot. Amb aquesta admiració, el mes de febrer d'ara fa un any vaig poder dur una conversa amb Gerard Vergés a la seua casa de la carretera Simpàtica de Tortosa,

¹ Veg. una lectura d'aquest capítol feta pel mateix Manel Ollé a Youtube. [En línia:] <<http://www.youtube.com/watch?v=SdMNxMdVmSE>>

que tot seguit reproduiré. Vull agrair especialment a Manel Ollé el fet d'haver-me posat en contacte amb Vergés per fer l'entrevista.²

Quina repercussió creu que va tindre Geminis dins del panorama literari ebrenc en aquell moment, i quina repercussió creu que ha tingut més tard?

Jo penso que *Geminis*, i siga dit amb tota la modèstia, —immodèstia, més aviat—, va ser una revista que era diferent de tot el que s'estilava, per a una ciutat com Tortosa, que realment estava ancorada en velles teories, vells costums, etc., —vells en be baixa— i nosaltres érem gent jove, teníem ganes de fer coses, i vam dir Jesús Massip i jo, —ell és una mica més gran que jo— vam dir: «Home, podríem fer una revista». I vam fer una revista que es deia *Geminis*. I aquesta revista, jo penso —i no és immodèstia—, que per a la seua època i per al lloc on s'editava, va ser una mica trencadora. Si bé és veritat que la ressonància ciutadana i pública va ser molt minsa, perquè la gent tenia altres coses al cap.

Jo havia estudiat a Barcelona, vaig fer el Batxiller als jesuïtes de Sarrià, i després la carrera de farmàcia i el doctorat a la Facultat de Farmàcia de Barcelona que estava on hi ha l'edifici actual de la vella Universitat, a la Gran Via, i Jesús Massip va començar a estudiar ciències, i als dos anys ho va deixar i es va passar a dret. Va fer la carrera de dret, i després ja es va especialitzar en el món de la museística i tot això, i va ser el director de l'Arxiu de Tortosa.

Bé, vull dir que érem gent que havíem passat per les aules, per tant no érem massa ignorants, tampoc érem massa vius, i se'ns va ocórrer un bon dia fer alguna cosa que no es fes. Aquí es feia una revista que es deia *La Zuda*, que era una revista molt tradicional, molt bonica, però que era una altra història. I se'ns va ocórrer fundar *Geminis*. I a *Geminis* vam tenir la sort de, a banda que tant Jesús com jo fèiem el que podíem, vam contactar amb gent que en sabia més que nosaltres. I, per exemple, jo, dels meus amics de Barcelona, recordo a Manuel Ribas Piera, arquitecte; al seu germà que va ser director de cinema, que ja és mort, va fer una pel·lícula que es diu *La ciutat cremada*, i era un tipus molt interessant, una mica eixelebrat, però va ser un director prou bo de cinema. Teníem altres com Paco Casamajor, que era un poeta extraordinari per a l'època; quan nosaltres escrivíem versets de cec, ell ja sabia fer poesia de debò. Teníem González Casanova, que és catedràtic ja jubilat de dret. Teníem a Alfonso Carlos Comín, que li deien el catòlic comunista. Això per una banda. Després Jesús, a Madrid, va anar una temporada per fer uns estudis i va contactar amb una sèrie de gent de *Índice*, que era una revista extraordinària, de *Ínsula*, que llavors eren les dues grans revistes literàries d'Espanya, i va conèixer a Vicente Aleixandre, el premi Nobel. Va ser a casa d'ell, es van cartejar després. Va conèixer a Alfonso Sastre, el dramaturg. Va conèixer molta gent interessant.

I total, que entre el poc que nosaltres sabíem i el molt que ens ajudaven els altres, van fer una revista que, modestament, tenia cara i ulls. I aquesta revista va ser *Geminis*. I va durar uns 45, 50 números, primer amb una constància mensual i després espaiant-se de tant en tant, per manca de temps, de diners, etc. Però vam anar fent, i al cap d'aquells 45, 50 números, vam plegar. Però em penso que va ser una revista que per a

² Aquesta entrevista es va fer al febrer de 2011 i forma part d'un treball de l'assignatura Literatura Catalana Actual impartida per Montserrat Corretger durant el curs 2010-2011, dins dels estudis de Filologia Catalana a la URV.

Tortosa —per a la gent que li interessava el tema, perquè els que s'interessaven per les travesses, naturalment no era el seu. I va ser una cosa que em penso que va fer un cert impacte, i si més no, passats els anys, ha deixat un solatge i ha estat reconeguda, sempre dins de la modèstia, pròpia d'aquells que la fèiem. Però va ser una aventura inicial interessant, i que ens va aprofitar molt, i que ens va, en certa manera, formar.

Què va significar per a vostè guanyar el premi Carles Riba de poesia?

Després de *Geminis*, jo vaig estar guardant un silenci religiós, entre altres coses, perquè em vaig dedicar a la meua professió, vaig fer el doctorat, etc. I la literatura la tenia una mica abandonada, però un bon dia, se'm va encendre la llumeta i vaig dir: «Va som-hi!». I vaig fer el llibre aquest: *L'ombra rogenca de la lloba*. I ho vaig presentar al Carles Riba perquè se'm va ocórrer. Amb tanta fortuna que vaig tindre la sort de guanyar el premi. I a partir d'aquí, doncs hem anat fent tot el que hem pogut, perquè realment és un premi reconegut, a més a més, va donar peu a que conegués a molta gent. Al Carles Riba el vaig conèixer, que llavors ja era mort, però va ser aquí a Tortosa, i va dinar a casa, amb Clementina, la dona, i era un home agradabilíssim, cultíssim, engrescador. Vaig conèixer Pere Quart, que era extraordinari, d'una ironia... Vaig conèixer gent molt interessant. A partir d'aquí vaig anar fent camí, i som on som.

Em pot explicar aquella història que van publicar l'única esquila de Carles Riba en català?

Si, això va ser una jugada infantil que va sortir bé. En aquella època, la revista havia de passar la censura de Tarragona, on estava el delegat del Govern. I estava prohibit l'ús del català, havíem d'escriure en castellà, excepte els versos. La censura devia considerar que la poesia era innòcua, que no feia mal a ningú. Vam publicar, precisament, un poema d'un premi Stalin, en català, sense dir que era premi Stalin i va passar alegrement. I en el cas de Carles Riba vam fer un article al poc de morir ell, *in memoriam*, i vam fer una frase, on dèiem “Carles Riba, tal, tal, tal...” i a l'hora de publicar-ho, vam modificar la frase i la vam posar en un requadre negre com si fos una esquila, i tota en català. I va passar. Vam ser discrets i no ens van renyar massa.

Vostè, els referents literaris que té són Shakespeare, Eliot, sempre del món més aviat anglès...

I espanyol, espanyol. Pensa que jo m'he educat en espanyol. Totes les meues lectures de Batxiller i de principis de carrera, quan llegia poesia i prosa, tot anava en castellà. La meua formació originària deu molt a la generació del 27 castellana del Miguel Hernández, Vicente Aleixandre, Gerardo Diego..., tota aquesta gent. I allí realment és on jo vaig aprendre —diguem-ho així— el que era la poesia, i com s'havia de tractar la poesia, i el que no era poesia, que no són únicament ratlletes curtes, sinó que necessites alguna cosa més.

Així, per a algú que es vulga iniciar en el món de l'escriptura, com ara jo, què recomanaria? La generació del 27?

La generació del 27 és una generació estel·lar, perquè realment són tots o gairebé tots extraordinaris. I ja et dic, dels que t'he esmentat, doncs gairebé tots van a missa —van a missa en el sentit figurat—. I realment, el Pablo Neruda és grandíós. Pablo Neruda és un home fulgurant, desballestat, que va a raig, a raig fet, i és un home d'una categoria extraordinària. I el Miguel Hernández, que ara precisament Serrat ha musicat una sèrie

de poemes seus; és tendre i a la vegada cantellut, és un poeta extraordinari que, a més, la seua poesia és fidel reflex de la seua vida; primer a les brigades internacionals, a la guerra civil, després empresonat; etc. I va patir allò que ningú sap. En fi, tot gent molt vàlida i que, a més a més, sabien de què anaven. Per a mi, la generació del 27 va ser... No parlem ja d'Antonio Machado, que el tinc en un altar, i gent de la generació posterior a Machado.

Això va ser els meus primers pares. Després vaig entrar amb el Carles Riba, l'Espriu, el Pere Quart, tots els poetes catalans més vells que jo, i després els més joves, i vaig anar aprenent. Però de fet, l'embrió, el que em va moure, el que em va despertar, va ser la generació del 27, i en una altra llengua diferent de la meua.

En els seus poemes parla sovint d'intentar recuperar la memòria. En alguns dels seus assaigs parla de recuperar les varietats de les plantes autòctones, les maçanes de l'agredolç, per exemple. Tot això ho dic per si vostè creu que avui en dia s'estan perdent cada vegada més coses que tenen valor i si creu que de cara al futur trobarem a faltar estes coses que hem deixat perdre.

Home, si les deixem perdre les trobarem a faltar i hi haurà qui acabarà no trobant-les a faltar; això està claríssim. Però el cert i segur és que... aquí hi ha una dicotomia, entre la gent que parla el tortosí molt *typical*, i “xica pos mana a on vas?”, i “la freixura” i tot això, però del tortosí tortosí, diguem purificat de totes les seues paraules corruptes i tots els castellanismes, —que és com parlem tots— quan tu agafes aquest tortosí, que vas a la soca-arrel i les paraules són vives, i són autèntiques, i són les que has mamat de menut, això és una riquesa, i és una riquesa que tampoc cal fer-ne folklore. Jo quan escric en català no busco paraules orientals ben difícils d'allò que diuen a l'Escala o a Andorra, jo busco paraules que no facen mal a l'orella en tortosí, amb el català del sud, i penso que és bo jugar una mica sense fer corrupteles del català, que Déu me'n guard! Hauríem d'utilitzar paraules vives i, sempre que es puga, de la nostra gent, del nostre poble, de les nostres tradicions; és a dir, jo sempre parlo de l'espill, no parlo mai del mirall —potser algun mirall se m'ha escapat en algun poema— i qui diu això és mil paraules que són validíssimes i que tenen un ressò terrenal, concret, del país on vivim.

Vostè parla de com ens veurà la humanitat, les generacions futures. Com voldria que el recordessen?

A mi m'agradaria que em reconeguessen com sóc. No em vull posar monyos, que diuen aquí. Però en fi, cadascú és cadascun, cada època té els seus interessos, té les seues modes, però hem de ser autèntics sense ser folklòrics. Cadascú és del lloc on viu, de la parla d'aquell lloc, de la gent d'aquell lloc i dels costums d'aquell lloc. I si no ets això ets fals. Hi ha molta gent que, escolta... Jo quan escrivia en castellà, que també tinc versos en castellà de quan era jovenet, me'n adono que dolents, dolents, no ho eren, però eren falsos. O siga, jo estava emprant una llengua i uns modismes i fins i tot un món que no era el meu: jo sóc una altra cosa; jo he nascut en un altre lloc. I clar, això és una cosa que, quan llegeixes un poema, tu te n'adones si allò té una certa autenticitat, o si té un dring, un so de falsedat, d'*empostamiento*, que diuen els castellans, d'impostat. I no, no es tracta de ser impostat, es tracta de ser natural.

Creu que romandre a Tortosa l'ha allunyat dels cercles literaris?

Tortosa, evidentment, és una illa al sud de Catalunya que és molt personal, que té molta personalitat, i nosaltres tenim la tendència a blindar-nos més, a ser molt nostres. Ai-

xò té una virtut, i és que mantens les tradicions, i la llengua i la raça —bé, ara la raça ja no— però que, per altra banda, et fa una mica estrany dins d'allò que és Catalunya (que realment t'has de sentir català, no únicament tortosí). I amb això hi ha molta gent que per la jota tortosina, i pel folklore, i per tradicions —algunes falses— que tenim en aquest poble, penso que ens allunyem, o no ens volem integrar del tot, molta gent, a allò que és realment el nostre origen, que és la Catalunya total.

Potser per això Tortosa ha perdut embranzida, que sembla que visca de les glòries del passat.

Una mica, però també influeixen una sèrie de coses. Primer, geogràficament estem al sud, som una terra més aviat, rica en moltes coses, però a nivell econòmic més aviat baix; a nivell educatiu més aviat baix. Tu pensa com parlen els nostres contemporanis i conterrànies que diuen cada bestiesa que et posa els pèls de punta, que és una manca d'educació a l'escola. Tot això fa que no estiguem moltes vegades a l'altura, tot i tenir una tradició i una història realment important. Però les coses toquen com toquen.

Ara voldria parlar una mica de la traducció dels sonets de Shakespeare. Per què els va traduir? Què creu que li va costar més a l'hora d'agafar la forma anglesa i adaptar-la al català?

La forma anglesa del sonet és la mateixa que l'espanyola o la catalana. Però el problema és el problema de la llengua. Jo realment, el meu anglès és una mica pobre, per dir-ho suaument, però m'he servit de traduccions espanyoles, de traduccions franceses, de mirar molt al diccionari anglès-castellà, anglès-català, i he anat fent un popurri, i he anat digerint i corregint, i realment arriba un moment, que te'l fas una mica teu ja, ja li veus per on va. I certament hi ha vegades que t'entrabanques, que topes contra una paret que dius això no ho sé fer, però a força de constància més o menys te'n surts.

I sobretot, que en allò que és important, és que sàpigues fer sonets. Perquè un sonet per a mi és una forma poètica que inclou o contempla tots els secrets de la poesia. Per la rima, per la cadència, per l'exposició: primer una descripció, després exploració d'aquesta descripció, finalment una conclusió. És a dir, un sonet és com un ser articulat amb nervis que van del cervell a la punta del peu. No és fàcil un sonet. I de vegades, el vols fer tan perfecte que et queda una cosa encarcerada, i massa literària, i massa sense sentit. *In media virtus*. Si saps no passar-te de rosca, i no quedar-te per sota, i tens la sort d'encertar-la, doncs un sonet és una peça. La qual cosa no vol dir que un vers blanc siga tant bo com un sonet. O siga, cada cosa té el seu *modus operandi*, la seua manera d'actuar, d'escriure i de fer.

Se'n va sortir molt bé.

Me'n vaig sortir molt bé. Sí, mira. Això és qüestió de feina també. Perquè aquí no és qüestió d'inspiració. La inspiració és de l'autor.

Vostè quan fa un poema li surt així de cop o després se'l revisa, i se'l mira...?

Per a això hi ha moltes circumstàncies. Però, de fet, un poema no és posar-te davant del paper i dir "vaig a escriure un poema". Això a mi em faria molta por. Jo penso que en un poema, primer hi ha d'haver una idea bàsica, una imatge, per exemple, que et faça pensar, o un vers que has llegit d'algun poeta il·lustre, i aleshores allò ho vas rumiant, rumiant. I a partir d'aquí descabdelles allò que és un poema. Però sempre basant-te en

una idea, que no cal que siga el primer vers del poema, però que estiga i que intente recopilar i reconduir totes les coses cap a aquella idea, de manera que surta una cosa en cap i peus.

Li voldria preguntar si vostè té material inèdit.

No, no tinc res inèdit, perquè afortunadament tot el que faig va sortint. La qual cosa no vol dir que tingues unes llibretes amb apunts i històries, però, a més a més, vols que et diga una cosa? A mesura que em faig gran em faig més mandrós. I tens tantes coses per llegir, que jo compro llibres que sé perfectament que no els llegiré. Però em fa goig, i lleigeixo un poema o un capítol, i ja em dono per satisfet.

Ara es rellegeix algun dels llibres que va llegir fa temps?

No. Jo, per exemple alguna novel·la que l'haja llegit fa vint anys ja no la tornaré a llegir. Potser hi hauria alguna excepció si em fesses pensar. En canvi, versos d'altres poetes que en un moment donat m'han impactat, m'han fet vibrar, sí que hi torno. I fins i tot hi ha autors en prosa, que no són novel·les, com per exemple el nostre cavaller Cristòfol Despuig, que jo no me'l sé de memòria, evidentment, —perquè no sóc Menéndez y Pelayo que llegia una plana i la recitava a continuació—, però és un autor que jo, quan de vegades no sé què fer, l'agafo i me'l lleigeixo, perquè allí hi ha una llengua viva, hi ha una agudesesa mental, hi ha una retòrica, hi ha un *savoir-faire*, hi ha un home que pensa, que sap de què va, que conta, a més a més, la nostra història, no com segons qui que tot són flors i violes, sinó que conta el bo i el dolent, i ho conta ben contat. Cristòfol Despuig hauria de ser a les nostres escoles un llibre d'obediència estricta i obligatòria.

Sí, jo també ho penso, perquè trobo que planteja temes que estan de viva actualitat, al segle XVI.

Sí, és extraordinari, i a més és un home que té una riquesa de vocabulari, un coneixement dels peixos de la mar, de les herbes, de la història..., de tot. I és un home que és extraordinari. Per a mi és, a banda del Rector de Vallfogona, que és un home fulgurant, i d'una habilitat tècnica envejable, jo diria que són els dos grans puntals de la literatura, no tortosina, sinó catalana. El que passa és que fora d'aquí, el Rector de Vallfogona encara, però Cristòfol Despuig no el coneix ni sa mare.

Hi ha un poema seu, “Antologia dels poetes més estimats” dins del llibre Long Play per a una ànima trista, on diu que els autors francesos no han deixat petja en vostè. A què es deu això?

No, no, a mi sí que m'agraden. Els lleigeixo amb certa facilitat. A mi tots els francesos en general m'agraden. L'altre dia, justament abans-d'ahir, me'n recordava que jo estudiava una literatura espanyola de Manuel Díaz-Plaja, que era un senyor que anava a les oposicions amb una maleta plena dels llibres que havia escrit, de tants que en tenia. Era un home que, coneixedor de la llengua espanyola, ho era, i de la llengua universal, prou. I recordo —no sé per què— em va vindre al cap —estes coses que la memòria les té arraconades a una golfa— i recordo uns versos de Ronsard, el poeta francès, per això me n'he recordat, que els traduïa ell com a exemple, i l'altre dia els recitava mentalment jo, i és una cosa molt bonica. I deia: “cuando ya vieja y achacosa” —anava dedicat a una dona— “cuando ya vieja y achacosa, / os sentéis junto al fuego a rebanar e hilar, / diréis melancólica mis versos al recordar: / Ronsard me recordaba cuando era

tan hermosa.” O siga, una dona ja velleta que està a la vora del foc, feta ja una calamitat, i se’n recorda d’aquells temps primaverals en què Ronsard li devia dir que tenia la boca preciosa i els ulls blaus. I aquella dona vivia dels records, i això està dit en francès pel senyor Ronsard i el senyor Díaz-Plaja ho traduïa prou bé. Jo ara t’ho he recitat malament perquè la memòria és una mica infidel.³ Però vull dir que... Baudelaire, i en fi, hi ha molta gent, Mallarmé... No, no. A mi m’agraden els francesos.

Ho tenia mal entès.

No, sí que m’agraden. El que passa és que de vegades hi ha prioritats a l’hora d’escriure o de recordar-te’n. I és el mateix que passa amb els italians. Escolta, també m’agraden molt, però no ho saps tot ni ho recordes tot en absolut.

La veritat és que ja no tinc cap més pregunta.

Doncs escolta, ja hem xarrat una bona estona. L’important és que no haja dit moltes bestieses i que en tragues una mica de suc. Jo no em vull posar mai com a exemple, però quan parlo en la gent m’agrada arribar al cor d’ells, dir-los alguna cosa, perquè si no dius, aquí estem fent titelles. I sobretot jo, que et miro des d’una certa altitud senil. Sempre m’agrada que la gent jove, no que s’emporte de mi un bon record, sinó que s’emporte alguna cosa que els haja dit i que els servisca per al seu present i per al seu futur. És molt demanar, però en fi, un fa el que pot.

No, si ara ha estat tot de cop i ho aniré paint tot el que m’ha dit.

No, tot el que t’he dit, en realitat... no he descobert la pólvora. La pólvora ja la van descobrir els xinesos fa molts anys.

³ La traducció de Fernando Maristany que recull Guillermo Díaz-Plaja a *Historia de la literatura universal. A través de la crítica y de los textos. Edición ilustrada* (Barcelona: Ediciones La Espiga, 5a ed., 1949, p. 108-109) és una mica diferent: «Cuando al correr los años, ya vieja y achacosa / Os sentéis junto al fuego a devanar e hilar, / Diréis maravillada mis versos al cantar: / Ronsard me celebraba cuando era tan hermosa.».

